

КОВИД-19 БА МОНГОЛ ДАХЬ ЖЕНДЕРИЙН ТЭГШ БАЙДАЛ

КОВИД-19 БА МОНГОЛ ДАХЬ ЖЕНДЭРИЙН ТЭГШ БАЙДАЛ

Энэхүү судалгааг Фридрих-Эбертийн сангийн захиалгаар хийж гүйцэтгэв.

Судалгааны аливаа агуулга, мэдээллийн үнэн зөвийг судлаач хариуцах бөгөөд Фридрих-Эбертийн сангийн байр суурьд нийцэж байх албагүй болно.

Судлаач: Др. С.Даваасүрэн

©ХБНГУ-ын Фридрих-Эбертийн сангийн Монгол дахь суурин төлөөлөгчийн газраас эрхлэн гаргав. Уг бүтээлийн эрх хуулийн дагуу хамгаалагдсан тул зөвшөөрөлгүйгээр болон эшлэлгүйгээр хуулбарлах, олшруулах, хэсэгчлэн авах, ашиглах, арилжааны зориулалтаар хэвлэх нийтлэхийг зохиогчийн эрх зөрчсөнд тооцно.

**КОВИД-19 БА МОНГОЛ ДАХЬ ЖЕНДЕРИЙН
ТЭГШ БАЙДАЛ**

АГУУЛГА

Судалгааны үндэслэл	5
Монгол дахь жендэрийн тэгш байдал	6
Тоон болон чанарын судалгааны үр дүн	9
I. Эмэгтэйчүүд ба ажил эрхлэлт	9
II. Гэр бүлийн хүчирхийлэл ба эмэгтэйчүүд	13
III. Эхийн эндэгдэл	15
IV. Сэтгэцийн эрүүл мэнд	16
Дүгнэлт, бодлогын зөвлөмж	16
Ашигласан материал	19
COVID-19 AND THE PERSPECTIVES FOR GENDER JUSTICE IN MONGOLIA	21

СУДАЛГААНЫ ҮНДЭСЛЭЛ

Дэлхийн улс орнуудад **хүйс, арьс өнгө, нийгмийн анги давхарга, баялгийн ялгаатай байдал, кастын систем** зэргээс иргэдийн дунд **тэгш бус байдал** бий болдог. Тэгш бус байдлыг бууруулахын төлөө дэлхийн улс орнууд хичээл зүтгэл гаргасаар байгаа ч дотоод болон гадаад хүчин зүйлсийн нөлөөгөөр тэгш бус байдал буурахгүй, зарим тохиолдолд өсөх хандлага ажиглагдаж байна.

Ковид-19 цар тахлын улмаас дэлхий даяар нийгэм, эдийн засаг, эрүүл мэнд боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт зэрэг олон салбарт хүндрэлтэй нөхцөл байдал бий болсон бөгөөд Монгол Улс ч гэсэн уг хүндрэлтэй нүүр тулсан. Монгол Улсад 2020 оны 1 дүгээр сарын сүүлээс хэсэгчилсэн хөл хорио тогтоож, 2020 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдрөөс дотоодын халдварын анхны тохиолдол бүртгэгдсэнээр хатуу хөл хорионы дэглэмийн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсэн.

Монгол Улсын Их Хурлаас 2020 оны 4 дүгээр сарын 28-ны өдөр **“Коронавируст халдвар (ковид-19)-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай”** хуулийг баталж, бүх нийтээр дагаж мөрдөв. Ингэхдээ олон хүний бөөгнөрөл үүсгэхгүй байх, хил хаах, аймаг хот хоорондын тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг түр хориглох, зарим худалдаа, үйлчилгээ, олон нийтийн болон бүх шатны боловсролын байгууллагын үйл ажиллагааг зогсоох зэрэг арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсэн.

Ковид-19 цар тахлын хямралыг даван туулах арга хэмжээ нь нийт иргэдийн сайн сайхан байдлыг хангах хэрэгцээнд тулгуурласан ч цар тахлын нөхцөл байдлаас шууд хамааралтайгаар эдийн засаг, нийгмийн амьдралд мэдэгдэхүйц сөрөг үр дагаврууд бий болсон. Тэр дундаа Монгол улсын Тогтвортой хөгжлийн зорилгын **“Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах”** 5 дугаар зорилгод тодорхойлсон төрийн аливаа үйлчилгээг хүргэхдээ хүний эрхийг хангахын тулд жендерийн мэдрэмжтэй бодлогуудыг илүүтэй авч хэрэгжүүлэх, жендерт суурилсан болон гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хямралаас иргэдээ хамгаалах нийгмийн хамгааллын арга хэмжээг тогтмол үр дүнтэй хэрэгжүүлэх бодлогын үр дүн хангалтгүй байна.

Монгол Улс жендерийн тэгш бус байдлын үзүүлэлтээр **2019 онд дэлхийн 189 орноос 71-д эрэмбэлэгдсэн** нь жендерийн тэгш бус байдлыг бууруулах, тэр дундаа эмэгтэйчүүдийн улс төрийн болон эдийн засгийн тэгш байдлыг хангах чиглэлээр дорвитой ажиллах шаардлагатайг харуулж байгаа юм.

Ковид-19 цар тахал нь жендерт суурилсан тэгш байдалд хэрхэн нөлөөлсөн, жендерийн тэгш байдлыг хангахын тулд цаашид юу хийх шаардлагатай, өнгөрсөн хугацааны үйл явдлаас авсан сургамж, ирээдүйд хийж хэрэгжүүлэх шаардлагатай бодлого, арга замын талаар санал дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулахад энэхүү судалгааны ажил чиглэгдэх юм.

МОНГОЛ ДАХЬ ЖЕНДЭРИЙН ТЭГШ БАЙДАЛ

Монгол улс эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн тэгш эрх, шударга ёсыг **1924 оны үндсэн хуульдаа** тунхагласан Ази тивийн анхны улс бөгөөд 1961 онд НҮБ-д элссэнээс хойш жендерийн эрх тэгш байдал, эмэгтэйчүүдийн эрхтэй холбоотой олон улсын конвенц, гэрээ хэлэлцээрт нэгдэн орж, соёрхон баталсан¹.

1996 онд **“Эмэгтэйчүүдийн аж байдлыг сайжруулах үндэсний хөтөлбөр”**-ийг санаачилж, 2000 онд Жендерийн тэгш байдлын асуудал хариуцах Үндэсний зөвлөлийг байгуулж, тус зөвлөл нь 2005 он хүртэл **“Жендерийн тэгш байдлыг хангах Үндэсний хөтөлбөр”**-ийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулж байв. 2005 оноос Жендерийн тэгш байдлын Үндэсний Хороо байгуулагдаж үйл ажиллагаа нь өргөжсөн.

Монгол Улсын Засгийн газар Жендерийн тэгш байдлыг хангах, хүний эрх, ялангуяа эмэгтэйчүүд, охидын эрхийг хамгаалахын төлөө **Жендерийн тэгш байдлыг хангах хөтөлбөрийг** 2003-2015 онд хэрэгжүүлсэн бөгөөд энэ хугацаанд **“Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль (2004)”**, **“Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хууль (2011)”**, **“Монгол Улсын Их Хурлын Сонгуулийн тухай хууль (2011)”**, **“Хүн худалдаалахтай тэмцэх тухай хууль (2012)”** зэрэг хэд хэдэн хуулийг УИХ-аар батлуулж, жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах эрх зүй, бодлогын орчин бүрдүүлсэн.²

Улс орнуудын жендерийн үнэлгээний тайланд “Монгол улс нь жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах эрх зүйн тогтолцоо сайтай” хэмээн дурдагдсан байдаг³. Гэвч Ковид-19 цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ нь Монголын эмэгтэйчүүдийн нийгэм, эдийн засгийн нөхцөл байдалд сөргөөр нөлөөлж байна гэсэн дүгнэлтийг ч Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хөгжлийн Хөтөлбөрийн (НҮБХХ) хүрээнд Азийн Хөгжлийн Банк (АХБ) болон Жендерийн үндэсний хороо

1 “Жендерийн мэдрэмжтэй төсөвлөлтийн гарын авлага”, MERIT., 2020

2 “Жендерийн тэгш байдлыг хангах үндэсний хөтөлбөр”, Монгол Улсын Засгийн Газар., 2017-2021

3 “Жендэрийн мэдрэмжтэй төсөвлөлтийн гарын авлага”, MERIT., 2020

(ЖҮХ)-ны хамтарсан судалгааны тайланд⁴ дурдсан байна.

Монгол Улсад жендерийн тэгш байдлыг хангаж, хүйсээр ялгаварлан гадуурхахгүй байх суурь зохицуулалтыг тусгасан **10 гаруй хууль, 5 бодлогын баримт бичиг** байдаг ч тэдгээр хууль, бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт хангалтгүй байгаа нь жендерт суурилсан тэгш бус байдал өндөр байгаагаар нотлогддог.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлд зааснаар **«эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүс нь гэр бүлийн дотор ба соёл, нийгэм, эдийн засгийн болон улс төрийн хувьд ижил тэгш эрхтэй байна»** гэж заасан.

Төрийн, улс төрийн албан тушаалтнуудын жендерийн байдлыг авч үзвэл Монгол Улсын Их Хурлын гишүүдийн **17.1 хувь**, Засгийн газрын гишүүдийн **13.6 хувь**, Дэд сайд нарын **6.2 хувь**, Аймгийн засаг дарга нарын **4.8 хувь**, Дүүргийн засаг дарга нарын **11.1 хувь** эмэгтэйчүүд байгаа нь дэлхийн парламентын засаглалтай ардчилсан улс орнуудтай харьцуулахад маш доогуур үзүүлэлт юм.

Дэлхийн дунджаар их, дээд сургууль төгсөөд 10 жил болсон, ахисан түвшний боловсролтой эмэгтэй ижил түвшний боловсролтой эрэгтэйтэй харьцуулахад 23 хувиар бага цалин хөлс авдаг. Монгол Улсад эмэгтэйчүүдийн дээд болон ахисан түвшний боловсрол эзэмшсэн байдал эрэгтэйчүүдтэй харьцуулахад нэлээд өндөр байдаг ч, цалин нь 17 хувь доогуур байна.

Статистикийн тоон мэдээллээр, манай улсын эрүүл мэндийн салбарын 80 гаруй, боловсролын салбарын 70 гаруй, банк санхүү, даатгалын салбарын 70 орчим, жижиглэн худалдаа, засвар үйлчилгээний салбарын 60 орчим, хөнгөн үйлдвэрлэлийн 50 гаруй хувь нь эмэгтэй ажиллагсад байна.

Тухайлбал, Ковид-19 цар тахлын онцгой нөхцөл бүхий гурван жилийн хугацаанд иргэдийн эрүүл мэндийн манаанд ажиллах амаргүй бөгөөд хүнд ачааг эмэгтэйчүүд үүрсэн байна.

4 “Монгол улсад Ковид-19 цар тахлын охид, эмэгтэйчүүдийн нийгэм, эдийн засгийн амьдралд үзүүлж буй нөлөөллийн судалгаа” НҮБХХ, АХБ, ЖҮХ., 2020

Хүснэгт 1. Эрүүл мэндийн салбарт ажиллагсад, 2019-2021 он /хүйсээр/

	2019	2020	2021	дундаж
Бүгд	54687	56502	58696	56628.3
Үүнээс: эмэгтэй	44807 (81.93%)	46379 (82.08%)	48163 (82.05%)	46449.7 (82.02%)

Эх сурвалж: ЭМХТ. Монгол улсын эрүүл мэндийн үзүүлэлт

Хүснэгт 1-д үзүүлснээр Монгол Улсын эрүүл мэндийн салбарт ажиллагсдын **82 хувь** нь эмэгтэй ажиллагсад⁵ байгаа нь олон улсын түвшинтэй харьцуулахад өндөр үзүүлэлт юм. Цар тахлын үед эрүүл мэндийн салбарын ажлын ачаалал хэд дахин нэмэгдсэний дээр халдвараар өвчлөх эрсдэл ч төдий хэмжээгээр өссөн тоон мэдээлэл байна.

Харин, өмч, хөрөнгө эзэмшиж байгаа байдлыг авч үзвэл, орон сууц өмчлөлөөр Монголын эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс **2 дахин бага**, газар эзэмшлийн хувьд **3-6 дахин бага**, бусад үл хөдлөх хөрөнгө эзэмшлийн хувьд **1.5 дахин бага** байна.

Үндэсний статистикийн хороо (ҮСХ) мэдээлснээр 2021 оны эцсийн байдлаар манай улсад **147 мянга** гаруй аж ахуйн нэгж бүртгэлтэйгээс 92.5 мянга буюу 63 орчим хувь нь эрэгтэй, 54 мянга гаруй буюу **37 хувь нь эмэгтэй** удирдлагатай байна.

Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх сан (ЖДҮХС)-аас олгосон нийт зээлийн үлдэгдэл 2021 оны эцсийн байдлаар 5.6 их наяд төгрөгт байгаагаас, тус санд зээлийн үлдэгдэлтэй компаниудын 64 хувь нь эрэгтэй, **36 хувь нь эмэгтэй** удирдлагатай байна. Жижиг болон бичил бизнес эрхлэгчдийн олонх нь эмэгтэйчүүд байдаг бол ЖДҮХС-аас зээл авсан аж ахуйн нэгжийн ердөө **гуравны нэг** нь эмэгтэй удирдлагатай аж ахуйн нэгжүүд байна.

АНУ, Энэтхэг зэрэг улсуудад Ковид-19 цар тахлын үеийн эмэгтэйчүүдийн ажлын байр алдалт 5.7% байгаа нь эрэгтэйчүүдийнхээс 1.8 дахин эмзэг байна. Эмэгтэйчүүд дэлхийн хэмжээнд ажил эрхлэлтийн **39 хувийг** бүрдүүлдэг боловч ажлаа алдаж байгаа хүмүүсийн **54 хувийг** эзэлж байна. Эмэгтэйчүүдийн ажил эрхлэлт дунджаас өндөр хурдаар буурч байгаа нь эмэгтэй ажиллагсад

5 ЭМХТ. Монгол улсын эрүүл мэндийн үзүүлэлт. 2021

давамгайлсан салбарууд цар тахалд илүү өртсөний нотолгоо юм⁶.

ҮСХ-ны мэдээллээр 2022 оны эхний хагас жилд Монгол Улсын хөдөлмөрийн зах зээлд ажиллах хүчний оролцооны түвшин, эмэгтэйчүүдийнх **52 хувь**, харин эрэгтэйчүүдийнх **68 хувь** байна. Улсын хэмжээнд ажиллах хүчний оролцооны түвшин дунджаар **60 гаруй хувьтай** байгаа нь 100 хүн тутмын ердөө 60 нь ажиллах сонирхолтой байгаа бол эрэгтэйчүүдтэй харьцуулахад эмэгтэйчүүдийн ажиллах сонирхол даруй **17 орчим пунктээр** доогуур байгаа нь анхаарал татсан асуудал болоод байна.

Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллагын мэдээлснээр цалин хөлсгүй ажил эрхэлдэг эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс 3 дахин их байдаг. Манай улсад дээд боловсрол эзэмшсэн эмэгтэйчүүдийн тоо өндөр ч хөдөлмөрийн зах зээлд тэдний оролцоо бага байна, ялангуяа 25-аас 34 насны эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин харьцангуй буурсан дүнтэй байна.

Эрэгтэй, эмэгтэй ажиллагсдыг цалингийн хувьд харьцуулж үзвэл эрэгтэй ажиллагсдын сарын дундаж цалин **1.6 сая төгрөг байхад эмэгтэйчүүдийнх 1.3 сая төгрөг буюу 300 мянган төгрөгөөр бага байна (ҮСХ).**

Ковид-19 цар тахал нь эрүүл мэнд, нийгэм, эдийн засаг болон хүмүүнлэгийн хямралыг улам бүр нэмэгдүүлсэн. Энэ байдал нь жендерийн тэгш бус байдлыг гүнзгийрүүлж болзошгүй нөхцөл байдал үүссэнийг эрүүл мэнд, боловсрол, нийгмийн бухимдлын чиглэлээр болон хөдөлмөрийн зах зээл дээр хийсэн тоон болон чанарын судалгааны үр дүн харуулж байна.

ТООН БОЛОН ЧАНАРЫН СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

I. Эмэгтэйчүүд ба ажил эрхлэлт

Ковид-19 цар тахал нь эрэгтэйчүүдтэй харьцуулахад эмэгтэйчүүдийн нийгэм, эдийн засгийн амьдралд илүүтэйгээр сөрөг нөлөө үзүүлсэн байна.

Цар тахлын улмаас бизнес эрхлэгчид ихээхэн хүнд байдалд орсон. Урт хугацааны хөл хорио нь бизнесийн үйл ажиллагааг жигд бус болгож, олон газрууд

6 Madgavkar, A., White, O., Krishnan, M., Mahajan, D., & Azcue, X. (2020, July 15). Covid-19 and gender equality: Countering the regressive effects. McKinsey & Company. from <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/covid-19-and-gender-equality-countering-the-regressive-effects>

цомхотгол хийх, хаалгаа барих, бизнесээ зогсоох хүртэл арга хэмжээ авсан бол зарим салбар, тэр дундаа эрүүл мэнд, боловсролын салбарт ажиллагсдын ачаалал эрс нэмэгдсэн томоохон өөрчлөлтүүд гарсан байна.

Манай улсын боловсролын салбарт ажиллагсдын 70 гаруй хувь нь эмэгтэйчүүд бөгөөд цар тахлын үед танхимын сургалтаас зайн сургалтад шилжсэнээр багш нарын ачаалал, зардал нь нэмэгдсэн байна. Зайн сургалтын хэлбэр нь анхан, дунд, их дээд гээд бүх шатны боловсролын системд нэвтэрч эхэлсэн. Ерөнхий боловсролын сургуулийн багш нарын хувьд, тухайн хичээлийг бэлтгэхэд зарцуулах цаг, багшаас гарах зардал өссөн байна. Тухайлбал, багш нарт ухаалаг гар утастай болох, өндөр хурдны интернэттэй байх, шаардлагатай тохиолдолд зөөврийн компьютертой болохтой холбоотойгоор тэднээс гарах зардлууд өсжээ.

Судалгаагаар ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдын теле хичээл болон цахим хичээл эхэлснээс хойш эмэгтэй багш нарын 79 хувь, харин эрэгтэй багш нарын 60 хувь нь ажлын ачаалал, хичээл заахтай холбоотой зардал өссөнийг хүлээн зөвшөөрсөн байна.⁷

“Монгол Улсад Ковид-19 цар тахлын охид эмэгтэйчүүдийн нийгэм, эдийн засгийн амьдралд үзүүлж буй нөлөөллийн судалгаа”-нд хамрагдсан бага, дунд сургуульд олон жил багшилсан, танхимын сургалтад дадсан эмэгтэй багш нар урьд нь цахим хичээл зааж байгаагүй, энэ чиглэлээр сургалт авч байгаагүй учраас шинэ арга барилдаа дасахад хүндрэлтэй байснаас олон цагаар ажилласан, сэтгэл санааны дарамтад орсон, цаашлаад тэднээс гарах зардал өссөн зэрэг хүндрэлийг дурдсан байна. Танхимын сургалтын үед сургууль дээр ажилласан цагт илүү цагийн хөлс олгодог, анги удирдсан багшийн нэмэгдэл зэрэг багшлах ажилд олгодог нэмэлтүүд зогссоноос бодит цалингийн орлого цар тахлын үед буурсан байна.

Азийн сангийн **“Монголын жижиг болон бичил бизнес⁸ эрхлэгч эмэгтэйчүүдэд КОВИД-19 цар тахлын үзүүлж буй нөлөөллийн үнэлгээ”**

7 2020 оны 11 сард цахимаар явуулсан “Монгол Улсад Ковид-19 цар тахлын охид эмэгтэйчүүдийн нийгэм эдийн засгийн амьдралд үзүүлж буй нөлөөллийн судалгаа”-ны үр дүн, НҮБХХ, АХБ, ЖҮХ.

8 ЖДҮҮ-г дэмжих тухай хуульд зааснаар жилийн орлого нь 300 саяас 1 тэрбум хүртэлх төгрөгийн эргэлтийн хөрөнгөтэй, 10-50 хүнийг ажлын байраар хангадаг бизнесийг “жижиг бизнес”, харин 300 сая хүртэлх төгрөгийн эргэлтийн хөрөнгөтэй, 10 хүртэлх хүнтэй бизнесийг “бичил бизнес” гэнэ.

сэдэвт түүвэр судалгааны үр дүнгээс⁹ цар тахлын үед эмэгтэй удирдлагатай ихэнх бизнесийн нийлүүлэлтийн сүлжээ тасарч, худалдаа, үйлдвэрлэлийн хэмжээ эрс буурч, зарим тохиолдолд түр болон бүрмөсөн бизнесээ зогсоож, ажиллагсдаа халсан байна. Цар тахлын хөл хорионы үеийн бизнесийн үйл ажиллагааны доголдлыг дагаад эмэгтэй бизнес эрхлэгчдийн санхүүгийн байдал нь улам хүндэрсэн байна. Бизнес эрхлэгч эмэгтэйчүүд цар тахлын өмнө ч санхүүгийн эх үүсвэр дутагдалтай, санхүүжилт тааруу байсан гэдгийг энд дурдах нь зүйтэй.

Манай улсын хувьд өрхийн бизнес, лангуу, зах дээр үйл ажиллагаа эрхлэх зэрэг жижиг дунд бизнесийн 80-90 хувь нь эмэгтэйчүүд бөгөөд 2021 оны 6 дугаар сард хийсэн судалгаагаар цар тахлын үед эмэгтэйчүүд ажлаа алдах, зогсоох магадлал эрэгтэйчүүдээс илүү өндөр болсон байна. Цар тахлаас өмнө ажил эрхэлж байсан **эмэгтэйчүүдийн 42 хувь**, харин **эрэгтэйчүүдийн 27 хувь** нь ажил эрхлэхээ больсон бол ажил эрхлэхээ больсон эмэгтэйчүүдийн 70-аас илүү хувь нь буцаж орох ажил байхгүй гэж хариулсан нь тэднийг бүрмөсөн ажлаа алдах эрсдэлтэй болсныг харуулж байна.

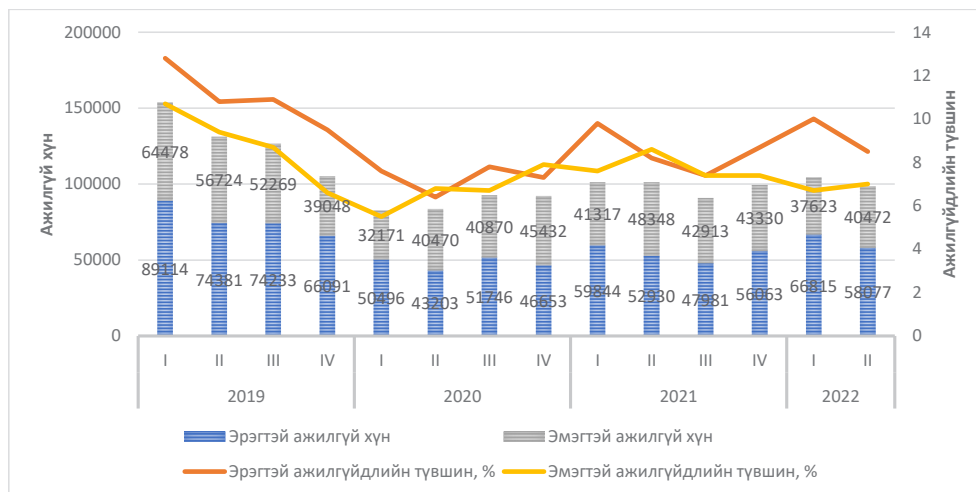
Эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин манай улсад 2006 оноос хойш буурч байгаа бөгөөд цар тахлын үед хамгийн доод түвшин буюу 50 хувиас бага болсон¹⁰.

Хөл хорионы эхэн үед ихэнх ажил олгогчид эмэгтэй ажиллагсдаа эрэгтэйчүүдээс илүү уян хатан нөхцөлийг санал болгож, 4 эмэгтэй тутмын нэг нь гэрээсээ болон богиносгосон цагаар ажиллах боломжийг олгосон байна. Тус арга хэмжээ нь эмэгтэйчүүдэд үр хүүхдээ асрах давуу талыг олгосон боловч нөгөө талдаа хүүхэд асрах ажлыг зөвхөн эмэгтэйчүүдийн нуруун дээр үүрүүлснээр жендэрийн тухай хэвшмэл ойлголт, жендэрийн тэгш бус байдал нийгэмд гүнзгийрэхэд нөлөөлөх хүчин зүйл болсон байна (НҮБХАС, 2020).

9 Азийн сангийн Эмэгтэйчүүдийн эдийн засгийн чадавхыг бэхжүүлэх төсөл болон Хараат бус Судалгааны хүрээлэн (IRIM) нь Канадын Гадаад Хэргийн Яамны дэмжлэгтэйгээр тус судалгааг 2020 оны 10 дугаар сараас 2021 оны 7 дугаар сарын хооронд явуулсан байна.

10 2021 оны урьдчилсан тоон мэдээллээр эмэгтэй ажиллах хүчний оролцооны түвшин 49.9 хувь болж буурсан (ҮСХ). https://www.1212.mn/mn/statistic/statcate/573055/table-view/DT_NSO_0400_018V1

График 1. Ажилгүйчүүд, ажилгүйдлийн түвшин /хүйсээр/

Эх сурвалж: УСХ

2020 оны 3-аас 4 дүгээр улирал, 2021 оны 1-ээс 2 дугаар улиралд хатуу хөл хорио тогтоож, бүх нийтийн бэлэн байдалд шилжсэнээр эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин огцом нэмэгдсэн байна. Эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин 2020 оны 4 дүгээр улиралд өмнөх оны мөн үеэс 1.3 хувь, ажилгүй эмэгтэй хүний тоо **16 хувиар** тус тус өссөн байна. 2021 оны 2 дугаар улиралд эмэгтэйчүүдийн ажилгүйдлийн түвшин цар тахал гарснаас хойших оргил үе буюу **8.6 хувьд** хүрсэн нь тэдний ажлын байрны эмзэг байдлыг харуулж байна.

Цар тахлаас үүдэлтэй эдийн засгийн хүндрэл үргэлжилсээр байгаа нь бага насны хүүхэдтэй эцэг, эхчүүдэд уян хатан ажиллах нөхцөлийг санал болгох, ажил олгогчдын тоо цөөрөхөд хүрсэн. Учир нь ажил олгогчид хөдөлмөр эрхлэлтийн уян хатан нөхцөл, зайнаас ажиллах зэрэг зохицуулалт нь эдийн засгийн хүндрэлтэй үед бизнесийн үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэх зохистой шийдэл биш гэж үзэх болсон.

Цар тахлын өмнө 2019 онд Монгол эмэгтэйчүүд 7 хоногт дунджаар **4.5 цагийг** хөлсгүй хөдөлмөрт зарцуулдаг байсан. Энэ нь эрэгтэйчүүдээс **2 дахин өндөр** байсан бол цар тахлын үед эмэгтэйчүүдийн цалин хөлсгүй хөдөлмөрт зарцуулдаг цаг, хийж гүйцэтгэх ажил үүрэг улам нэмэгдсэн болохыг Үндэсний статистикийн хорооноос хийсэн судалгааны үр дүн харуулж байна.

Азийн сан болон Монголын үндэсний худалдаа аж үйлдвэрийн танхим (МУХАУТ)-аас хийсэн судалгаагаар цар тахлын үед эмэгтэйчүүдийн бизнесийн

үйл ажиллагаа тасалдаж, дампуурсан нь тэднийг санхүүгийн болон сэтгэл зүйн дарамтад оруулсан сөрөг нөлөөтэй байна.

Цар тахалтай холбоотой хөл хорио, түүний эдийн засгийн сөрөг үр дагаврын улмаас богино болон дунд хугацаанд хөдөлмөрийн зах зээлд эмэгтэйчүүдийн оролцоо буурч, тэдний бизнесийн орлого муудаж, аж ахуйн үйл ажиллагаагаа зогсоож, дампуурсан нь гэр бүлийн харилцаанд нь сөргөөр нөлөөлж, гэр бүлийн маргаан, хүчирхийлэлд өртсөн эмэгтэйчүүдийн тоо цар тахлын үед өссөн байна. Цаашлаад охид, эмэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийн үйлчилгээний хүртээмж цар тахлын үед буурсан, эхийн эндэгдэл өссөн зэрэг нь жендэрийн тэгш байдалд сөргөөр нөлөөлжээ.

II. Гэр бүлийн хүчирхийлэл ба эмэгтэйчүүд

Эдийн засгийн хямрал, нийгмийн стресс, хөл хорионоос шалтгаалан хүйсийн тэгш бус байдлаас үүдэлтэй хүчирхийлэл дэлхийн олон оронд нэмэгдсэн тоо баримт байна. Цар тахалтай холбоотойгоор **3 эмэгтэй тутмын нэг нь хүчирхийлэлд өртсөн**, тэдний эрх зөрчигдсөнтэй холбоотой зардал 1.5 их наяд ам.долларт хүрсэн тооцоолол ч байна.

Манай улсын хувьд өнгөрсөн гурван жилийн хугацаанд гэр бүлийн хүчирхийллийн талаарх мэдээлэл, тусламж үйлчилгээний хэрэгцээ эрс нэмэгдсэн¹¹ бөгөөд НҮБХАС-гийн судалгаанд¹² дурдсанаар гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдэгдсэн зөрчил **47 хувь өссөн** байна. Хөл хорио эмэгтэйчүүдийг илүү удаан хугацаанд хүчирхийлэгчийн хяналтад байлгах, тусламж авах боломжийг нь хязгаарлаж байгааг дээрх судалгаанд дурджээ.

11 Гэр бүлийн хүчирхийлэл: Статистик тойм, ЦЕГ, ҮСХ., 2020

12 “Ковид-19: Нөхцөл байдлын тайлан”, НҮБХАС., 2020 оны 6 сар No1.

График 2. Бүртгэгдсэн гэмт хэрэг /хүйсээр/

Эх сурвалж: УСХ

2022 оны 7 сарын байдлаар гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас үйлдсэн гэмт хэргийн тоо 2976 бүртгэгдэж, өмнөх оны мөн үеийнхээс **63.9 хувиар** нэмэгдсэн байна. Эмэгтэй хүн оролцсон гэмт хэргийн тохиолдол 2022 онд өмнөх гурван жилийн дунджаас **1.6 дахин өссөн** байна. Энэ нь цар тахлын дараах эдийн засгийн хямрал, амьдралын чанар, нийгмийн хүрээнд эмэгтэйчүүдэд тулгарч буй олон хүндрэлээс үүдэлтэй байна.

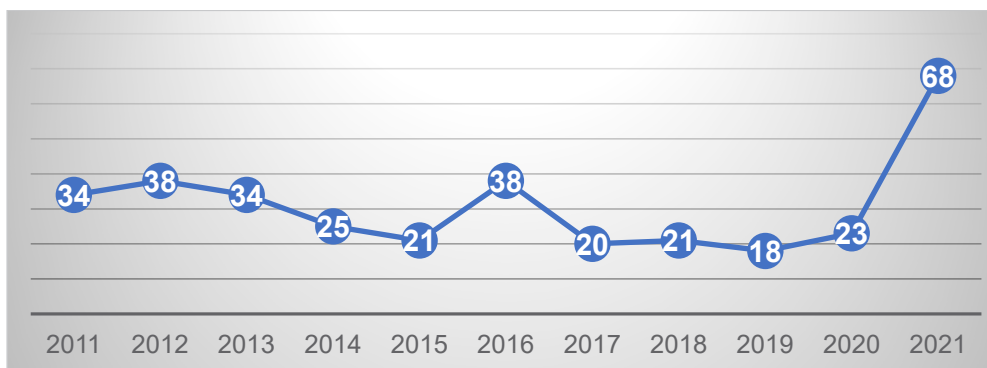
“Монгол улсад Ковид-19 цар тахлын охид эмэгтэйчүүдийн нийгэм, эдийн засгийн амьдралд үзүүлж буй нөлөөлөл 2020” чанарын судалгаа, ярилцлагын үр дүнгээс гэр бүлийн хүчирхийллийн, ялангуяа хамтран амьдрагч, эрэгтэй гэр бүлийн гишүүний зүгээс хүүхэд, эмэгтэйчүүдэд хүчирхийлэл үйлдэх тохиолдлууд нэмэгдсэн байна.

Тухайлбал, Хөдөлмөр Нийгмийн Хамгааллын Яам, НҮБХАС-тай хамтарсан **“Ковид-19 цар тахлын улмаас авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний түргэвчилсэн үнэлгээний тайлан”**-д дурдсанаар барилгын салбарт ажилладаг олонх эрчүүд цар тахлын үед хил хаагдаж, Хятад улсаас импортоор авдаг зарим материал саатсанаас барилгын бизнес нь зогсож улмаар ажилгүй гэртээ сууж, орлогогүй болсон нь гэр бүл дэх бухимдал стрессийг нэмэгдүүлэх томоохон хүчин зүйл болсон байна.

III. Эхийн эндэгдэл

Монгол Улс 2000-2015 онд Мянганы хөгжлийн зорилт (МХЗ)-ыг хэрэгжүүлэх хугацаандаа эхийн эндэгдлийн түвшнийг амжилттай бууруулж чадсан 9 орны нэг болж байсан.¹³ Гэвч 2021 оны жилийн эцсийн үзүүлэлтээр эхийн эндэгдэл нийт **68 тохиолдол**¹⁴ бүртгэгдсэн нь сүүлийн **10 жилд бүртгэгдээгүй** өндөр үзүүлэлт юм.

График 3. Эхийн эндэгдэл, 2011-2021 он

Эх сурвалж: ҮСХ

НҮБХАС-гийн 2020 оны 11-р сарын “Ковид-19 цар тахлын нөхцөл байдал”-ын тайланд дурдсанаар эхийн эндэгдэл нэмэгдэхэд коронавирусын халдвараас болгоомжилж, эмнэлэгт хандахаас зайлсхийх, эмэгтэйчүүдийн ар гэрийн ажлын ачаалал, үл хайхрал болон гэр бүлийн хүчирхийлэл зэрэг хүчин зүйлс нөлөөлсөн байх магадлалтай юм.

Зөвхөн Монгол Улсад төдийгүй, дэлхий даяар хүүхэд эмэгтэйчүүдийн эрүүл мэнд, нийгмийн үйлчилгээ авах явдал цар тахлын үед **20 хувиар** буурчээ¹⁵. Хөл хорио нь иргэдийн, ялангуяа хүүхэд, эмэгтэйчүүд зэрэг нийгмийн эмзэг бүлгийн тогтмол авдаг эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээнд саад тотгор учруулсан болохыг судалгаа нотолж байна¹⁶.

13 “Монгол улсын жендэрийн нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ, 2005 оноос өнөөг хүртэлх ололт амжилт ба сорилт, сургамж”, ЖҮХ., 2019

14 “Жирэмсний хугацаанд болон төрөх үедээ эсвэл төрснөөс хойш 42 хоногийн дотор жирэмслэлтийн байрлал, үргэлжилсэн хугацаанаас үл хамааран жирэмслэлт, төрөлт болон түүнийг удирдахтай холбоо бүхий шалтгаанаар эндсэн эхийн тоо” (ҮСХ).

15 “GLOBAL COVID-19 Mid-Term Situation Report”, UNICEF., Feb–July 2020, No 9

16 “Монгол. Ковид-19: Нөхцөл байдлын тайлан”, НҮБХАС., 2020 оны 11 сар, No 5

IV. Сэтгэцийн эрүүл мэнд

Анагаахын Шинжлэх Ухааны Үндэсний Их Сургууль, Нийгмийн эрүүл мэндийн сургуулийн хийсэн **"Ковид-19 цар тахлын үеийн олон нийтийн төсөөлөл, сэтгэл зүй, зан үйл (2020)"** түүвэр судалгаанд оролцогчдын **14 хувь** нь шинэ коронавируст халдвар тархахаас өмнө сэтгэл зүйн тусламж үйлчилгээ авч байсан бол цар тахлаас хойш **21 хувь** нь тус үйлчилгээг авсан байна. Судалгаанд оролцогчдын 66.5 хувь нь өөрийн сэтгэл зүйн байдлаа дэмжих аргуудыг мэднэ гэж хариулсан бол 66.2 хувь буюу 10 хүн тутмын 7 нь өөрийн болон бусдын сэтгэл зүйг дэмжих арга зүйд суралцах шаардлагатай байна гэжээ. Дээрх үзүүлэлтийг хүйсээр харьцуулан үзвэл эмэгтэй оролцогчдын **өөрийн болон бусдын сэтгэл зүйг дэмжих арга зүйд** суралцах шаардлагатай гэж хариулсан нь эрэгтэйчүүдийнхээс илүү өндөр байв.

Хөл хорионы улмаас сургууль, цэцэрлэг хаагдаж, гэр бүлийн гишүүд гэртээ байх болсон тул гэрт харьцангуй их бөөгнөрөл үүссэн. Гэр бүлийн нягтаршлын судалгаанд тайлагнаснаар нэг гэрт хэт олуулаа амьдардаг эмэгтэйчүүд сэтгэл санааны хямралд өртөх нь эрэгтэйчүүдээс илүү өндөр байсан бөгөөд ялангуяа бага насны хүүхэдтэй тохиолдолд сэтгэл санааны гүн хямралд орох эрсдэлийг нэмэгдүүлсэн гэжээ.¹⁷ Дээр нь гэрийн хөлсгүй хөдөлмөрийн ачаалал нэмэгдсэн нь эмэгтэйчүүдийн сэтгэцийн эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлж, сэтгэл зүйн дарамтад оруулж байгааг ярилцлагад оролцсон дийлэнх эмэгтэйчүүд илэрхийлсэн байна.

Цар тахлын хөл хорионы дэглэмийг хэрэгжүүлж эхэлснээс хойш **5 өрх тутмын хоёрт** эцэг, эхийн аль нэг нь гэртээ хүүхдээ асрахаас өөр сонголтгүйд хүрч, **3 өрх тутмын нэгд** нь хүүхэд харах зардал өссөн байна. Ийм төрлийн ачаалал нь өрх толгойлсон эмэгтэйчүүдэд илүү хүндээр тусаж, тэдний дунд гэр бүл болон ажлын ачааллыг тэнцвэржүүлэхээс үүдэлтэй сэтгэл зүйн бухимдал, стресс нэмэгдсэн байна (НҮБХАС, 2020). Дээрх хүчин зүйлс нь нийгмийн амьдралд жендерийн эрх тэгш бус байдал нэмэгдэхэд нөлөөлжээ.

ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

Эмэгтэйчүүдийн нийгэм, эдийн засаг болон улс төрийн тэгш байдал, тэгш оролцоог хангах нь хөгжлийн зорилго төдийгүй бодит үр дүн юм. Монгол Улс эдийн засгийн хөгжлөө эрчимжүүлье гэвэл эмэгтэйчүүдийн эдийн засаг, нийгэм,

17 Wendy C. Regoeczi. 2008. Crowding in Context: An Examination of the Differential Responses of Men and Women to High-Density Living Environments.

улс төрийн оролцоог нэмэгдүүлэх, тэднийг дэмжих зайлшгүй шаардлагатай байна.

Нэгд, Ковид-19 цар тахал эмэгтэйчүүдийн орлого олох боломж, ажил эрхлэлт, эрүүл мэнд, сэтгэлийн түгшүүр, боловсрол эзэмших боломжид сөргөөр нөлөөлснөөс гадна, хүйсийн тэгш бус байдлаас үүдэлтэй хүчирхийллийг нэмэгдүүлсэн байна. Урт хугацааны туршид хадгалагдан ирсэн хүйсийн тэгш бус байдал, эмэгтэйчүүдийн ажлын байрны хамгаалал муу, цалин доогуур зэргээс шалтгаалан эмэгтэй ажиллах хүчний оролцооны түвшин дунд, бага-дунд орлоготой орнуудад эрчүүдийнхээс бага байгаа нь Монгол Улсын хувьд ч гэсэн адил байна.

Цар тахлын нөлөөгөөр 2021 онд ядуурлын хүйсийн харьцаа **100 эрэгтэй тутамд 118 эмэгтэй** болсон¹⁸ бол 2030 он гэхэд энэ харьцаа **121**-д хүрэхээр байна. Монгол Улсад эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшнийг **65%**¹⁹ хүртэл нэмэгдүүлж, эрэгтэйчүүдийн түвшинд хүргэж чадвал нэг талаас, өрх гэр, бизнес, ажлын байран дахь жендерийн тэгш байдлыг сайжруулна, нөгөө талаас нэг хүнд ногдох ДНБ-ийг **0.5 хувиар** өсгөх боломжтой.²⁰

Хоёрт, Ковид-19 цар тахлын үед жижиг болон бичил бизнес эрхлэгч эмэгтэйчүүдийн бизнесийн үйл ажиллагаа, орлого нь цар тахлын өмнөх үеэс эрс муудсан байна. Түүнчлэн, охид, эмэгтэйчүүдийн цалин хөлсгүй ажлын ачаалал, хөдөлмөрийн тэгш бус хуваарилалт нэмэгдэж, эмзэг бүлгийн иргэдийг үл тоох явдал, хүчирхийлэх, эрхийг нь үгүйсгэх хандлага өсжээ. Тиймээс, эмэгтэй бизнес эрхлэгчдэд үзүүлэх дэмжлэг туслалцаа, тусгайлсан хөтөлбөр нь цар тахалтай холбоотой тэдний стресс, ирээдүйн эрсдэлийг даван туулахад тус дэмтэйгээс гадна, илүү тогтвортой бизнес эрхэлж, гэр бүлээ хамгаалах, нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд оруулах хувь нэмрийг нэмэгдүүлж улмаар жендерийн тэгш байдлыг хангахад чухал ач холбогдолтой юм.

Эдийн засгийн хөгжилд эмэгтэйчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд ямар асуудал тулгамдаж байгаа талаар хийсэн хэлэлцүүлгийн үр дүнгээс **нэгд,** эмэгтэй бизнес эрхлэгчдийг дэмжих хууль эрх зүйн орчин бүрдүүлэх, **хоёрт,** санхүүгийн орчныг сайжруулах, **гуравт,** мэдээлэл технологийн шинэчлэлийг дэмжих, **дөрөвт,** хүний нөөц, чадавхыг бэхжүүлэх, **тавд,** бизнесийн орчин буюу олон улсын төсөл

18 НҮБХАС-гийн судалгаа, 2020

19 Эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин 52 хувь (YCX., 2021). https://www.1212.mn/mn/statistic/statcate/573055/table-view/DT_NS0_0400_018V1

20 Азийн хөгжлийн банк, 2022. <https://www.adb.org/what-we-do/sectors/dt/knowledge>

хөтөлбөрт хамрагдах боломжийг нэмэгдүүлэх гэсэн саналууд эрэмбэлэгдсэн²¹ байна.

Гуравт, Эрүүл мэндийн үйлчилгээний хомсдол, тасалдал нь цар тахлын үед охид, эмэгтэйчүүд зэрэг нийгэм, эдийн засгийн хувьд эмзэг иргэдэд илүүтэй нөлөөлж, эрүүл мэндтэй холбоотой тэгш бус байдалд **нийгэм, эдийн засаг, газар зүйн байршил, хүйс, үндэстэн ястны ялгаатай** байдал гол хүчин зүйл болжээ.

Дөрөвт, Олон улсын туршлагаас, жендерийн тэгш бус байдлыг бууруулах хамгийн эхний алхам нь хүйсээр ангилсан бизнес үйл ажиллагаа, үйлчилгээ эрхлэгчдийн **бүртгэл хөтлөх, холбогдох статистик мэдээлэлд** тулгуурлан бодлого, зорилтот хөтөлбөрөө тодорхойлж, хэрэгжүүлэх юм. Энэ нь хүн амын дундах ялгаа, ялгаварлалыг арилгах, жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах чухал нөхцөл болдог.

Тухайлбал, улсын нэгдсэн мэдээллийн санд эмэгтэй бизнес эрхлэгч гэж хэнийг тодорхойлох вэ, компанийн гүйцэтгэх захирал нь эмэгтэй байвал эмэгтэй бизнес эрхлэгч үү эсвэл төлөөлөн удирдах зөвлөлийн дарга нь эмэгтэй байвал уу, түүнчлэн эмэгтэй бизнес эрхлэгчийн орлогыг харьцуулах, дүйцүүлэх дээр ямар нэг сулруулсан шалгуур байж болох уу гээд олон асуултууд байна. Эмэгтэй бизнес эрхлэгч банкнаас зээл авах, гадна, дотноос хөрөнгө оруулалт татах зэрэгт жендерийн мэдрэмжтэй ханддаг байх хэрэгтэй байна.

Тавд, Монгол Улс шиг хөгжиж буй орнуудын жендерийн тэгш байдлыг хангахад **төрийн байгууллагуудын авлига, дунд болон доод шатан дах хүнд суртлыг арилгах нь** онцгой ач холбогдолтой.

Эцэст нь, Монгол Улсын Засгийн газраас 2022 онд **“Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар дундын стратеги төлөвлөгөө (2022-2031)”**-г батлан хэрэгжүүлж эхэлсэн бөгөөд энэ хүрээнд дараах 5 зорилтыг тавин ажиллаж байна. Үүнд: **(1)** Охид, хөвгүүд, эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүст эрүүл, аюулгүй амьдрах, сурч боловсрох **тэгш боломж бүрдүүлэх; (2)** Эдийн засгийн хүрээнд жендерийн тэгш боломж, **жендерийн тэгш оролцоог дэмжих; (3)** Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах **тогтолцоог хөгжүүлэх; (4)** Шийдвэр гаргах түвшинд эмэгтэйчүүдийг **оролцоо, манлайллыг нэмэгдүүлэх; (5)** Уур амьсгалын **өөрчлөлтүүдийг сааруулах, дасан зохицоход** жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах чиглэлээр ажиллаж байна. Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах салбар

21 МҮХАҮТ, 2022. <https://www.mongolchamber.mn/book/182022>

дундын стратегийн дээрх зорилтыг амжилттай, тууштай хэрэгжүүлж, жендерийн тэгш бус байдлыг бууруулахын төлөө хүчин чармайлт гарган ажиллах нь нэн шаардлагатай байна.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

Монгол Улсын Үндсэн хууль, <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=367>

“Гэр бүлийн хүчирхийлэл: Статистик тойм 2020”, ЦЕГ, ҮСХ, 2021

“Жендэрийн мэдрэмжтэй төсөвлөлтийн гарын авлага”, MERIT., 2020

“Жендэрийн статистик, суурь судалгааны тайлан” МУЗГ, ЖҮХ., 2020

“Жендэрийн тэгш байдлыг хангах үндэсний хөтөлбөр”, Монгол Улсын Засгийн газар, 2017-2021

“Жижиг, дунд, үйлдвэр, үйлчилгээг дэмжих тухай хууль”, МУ-ын Их Хурал., 2019

“Монгол Улсын жендэрийн нөхцөл байдлын дүн шинжилгээ, 2005 оноос өнөөг хүртэлх ололт амжилт ба сорилт, сургамж”. ЖҮХ., 2019

“Монгол улсад Ковид-19 цар тахлын охид эмэгтэйчүүдийн нийгэм эдийн засгийн амьдралд үзүүлж буй нөлөөллийн судалгаа”, НҮБХХ, АХБ, ЖҮХ., 2020

Монгол улсын эрүүл мэндийн үзүүлэлт, ЭМХТ., 2021

“Монголын жижиг болон бичил бизнес эрхлэгч эмэгтэйчүүд КОВИД-19 цар тахлын үзүүлж буй нөлөөллийн үнэлгээ”, Азийн сангийн Эмэгтэйчүүдийн эдийн засгийн чадавхыг бэхжүүлэх төсөл, Хараат бус Судалгааны хүрээлэн, Канадын ГХЯ., 2021

‘Ковид-19: Нөхцөл байдлын тайлан’, НҮБХАС., 2020 оны 6, 11 сар, No 1, 5.

“Коронавируст халдвар /ковид-19/-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хууль”. 2020

“Тогтвортой хөгжлийн зорилго 2030” Монгол Улсын Засгийн Газар

Covid-19 Data Repository by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at John Hopkins University Retrieved from: <https://github.com/CSSEGISandData/COVID-19>

"GLOBAL COVID-19 Mid-Term Situation Report", UNICEF., Feb–July 2020, No 9.

Madgavkar, A., White, O., Krishnan, M., Mahajan, D., & Azcue, X. (2020, July 15). *Covid-19 and gender equality: Countering the regressive effects*. McKinsey & Company. from <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/covid-19-and-gender-equality-countering-the-regressive-effects>

"Mongolia: Finance Sector Fact Sheet", ADB., 2022

"Mongolia: Public Sector Management Sector Fact Sheet", ADB., 2022

Wendy C. Regoeczi "*Crowding in Context: An Examination of the Differential Responses of Men and Women to High-Density Living Environments*", 2008

Gender Inequality Index 2019. Retrieved from: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/mn/HDR2020_Mongolia-Summary_English.pdf

Mongolia: Gender-Responsive Sector and Local Development Policies and Actions. Retrieved from: <https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/50093/50093-001-dpta-en.pdf>

"Rapid Assessment Report of the Measures taken due to the Covid-19 pandemic", Ministry of Labor and Social Protection, UNFPA

Assessing the gendered employment impacts of COVID-19 and supporting a gender-responsive recovery., ILO. Retrieved from: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_778847.pdf

COVID-19 AND THE PERSPECTIVES FOR GENDER JUSTICE IN MONGOLIA

COVID-19 AND THE PERSPECTIVES FOR GENDER JUSTICE IN MONGOLIA

The views expressed in this publication are not necessarily those of the Friedrich-Ebert-Stiftung.

Author: Davaasuren Sodnomdarjaa Ph.D

Copyright ©2022, by Friedrich-Ebert-Stiftung Mongolia. All rights reserved.

Commercial use of all media published by the Friedrich-Ebert-Stiftung Mongolia (FES Mongolia) is not permitted without the written consent of FES Mongolia.

**COVID-19 AND THE PERSPECTIVES
FOR GENDER JUSTICE IN MONGOLIA**

CONTENTS

BACKGROUND OF THE PAPER.	25
GENDER EQUALITY IN MONGOLIA	26
QUANTITATIVE AND QUALITATIVE STUDY OUTCOMES:	
How has the pandemic impacted gender equality in Mongolia?	29
I. Women and employment	29
II. Domestic violence and women	32
III. Maternal mortality	33
IV. Mental health.	34
CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS:	
What should be the policy approach?	35
BIOBLOGRAPHY	37

BACKGROUND OF THE PAPER

Gender, race, social class, wealth disparities, and caste systems create inequality among citizens in many countries around the world. Countries around the world continue to make efforts to reduce inequality, but due to the influence of internal and external factors, a tendency for inequalities to increase can be witnessed.

Due to the Covid-19 pandemic, severe hardships have arisen in many areas such as society, economy, health, education, and employment in the world, and Mongolia is also facing the same difficulties. A partial lockdown has been imposed in Mongolia since the end of January 2020, and strict lockdown measures were taken after the first case of domestic infection was reported on November 11, 2020.

On April 28th 2020, the Parliament of Mongolia approved "**The Law on Preventing and Combating the Spread of the Coronavirus (COVID-19), and Reducing the Negative Impact on Society and Economy**" and it was followed by all the people in Mongolia. In doing so, measures were taken to prevent the formation of large crowds, to close border crossings, to temporarily ban the movement of vehicles between provinces and cities, and to stop the activities of government and educational institutions at all levels and some commercial services.

Measures to overcome the crisis of the Covid-19 pandemic are based on the need to ensure the well-being of all citizens, but there are significant negative consequences for economic and social life directly related to the situation of the pandemic. In particular, results of the policy, defined in Goal 5 of the Sustainable Development Goals of Mongolia, "Ensuring Gender Equality", which is to implement more gender-sensitive policies in order to ensure human rights, and to prevent gender-based and domestic violence as well as to take social security measures to protect citizens from crises, while delivering public services, were insufficient.

In 2019, according to the Gender Inequality Index Mongolia has been ranked 71st out of 189 countries in the world, which indicates the need for significant work to reduce gender inequality, including the political and economic equality of women.

This paper aims at formulating conclusions and recommendations on how the pandemic has affected gender inequality, which lessons were learnt and what measures need to be further taken in terms of methodology and policy to promote gender equality in the future.

GENDER EQUALITY IN MONGOLIA

Mongolia is the first country in Asia, which declared equal rights and justice for all men and women in its first Constitution approved in 1924. Since joining the United Nations in 1961, Mongolia has joined and ratified international conventions and agreements on gender equality and women's rights¹.

In 1996, Mongolia's "**National Program to Improve the Status of Women**" was initiated, and the National Council for Gender Equality was established in 2000, which organized the implementation of the National Program on Promoting Gender Justice until 2005. Subsequently, in the same year the National Committee on Gender Equality was established and its activities have been expanded.

While implementing **the National Program on Gender Equality** between 2003 and 2015, to promote gender equality and to protect human rights, especially those of girls and women, the Government of Mongolia has also formed a legal and policy environment, by enacting "**the Law to Combat Domestic Violence (2004)**", "**the Law on Promotion of Gender Equality (2011)**", "**the Law on the Election of the State Great Hural (2011)**", and "**the Law on Combating Human Trafficking (2012)**"².

According to the Country Gender Assessments report "**Mongolia has a good legal system for ensuring gender equality**"². However, a joint study, conducted by the Asian Development Bank (ADB) and the National Committee on Gender Equality (NCGE) within the framework of United Nations Development Program (UNDP), has mentioned in its conclusion, that measures to prevent the spread of COVID-19 have been negatively affecting the social and economic status of Mongolian women.³

Although there are more than **10 laws and 5 policy documents** in Mongolia, which reflect basic regulations on the promotion of gender equality and gender non-discrimination, the high level of gender-based inequality proves the insufficient implementation of these legal documents.

According to the Constitution of Mongolia, Section 11 of Article 16, "**men and women shall enjoy equal rights in political, economic, social, cultural fields and in marriage.**"

1 "Gender Responsive Budgeting Guide", MERIT., 2020

2 "Gender Responsive Budgeting Guide", MERIT., 2020

3 "Research on the Impact of the Covid-19 Pandemic on the Socio-Economic Life of Girls and Women in Mongolia", UNFPA, ADB, NCGE., 2020

In comparison with other democratic countries the gender status of political and public officials in Mongolia is at a considerably low level, women occupying only **17.1%** of the members of the Parliament, **13.6%** of the Cabinet members, **6.2%** of the Deputy Ministers, **4.8%** of the Provincial Governors, and **11.1%** of the District Governors.

On the global average, a woman with an advanced degree and 10 years out of university earns 23 percent less than a man with the same level of education. Based on the average salary in Mongolia, women earn 17 percent less, despite the fact that women have a high level of higher and advanced education compared to men.

According to the statistics, women hold over 80% of the healthcare sector, 70% of the education sector, 70% of the banking and insurance sector, 60% of the retail trade and maintenance sector, and more than 50% of the light industry.

For instance, during the three years of the critical circumstances of the Covid-19 pandemic high workload of the healthcare sector was a heavy burden on women.

Table 1. **Employees in the health sector, 2019-2021 (by gender)**

	2019	2020	2021	Average
Total	54687	56502	58696	56628.3
Of which: woman	44807 (81.93%)	46379 (82.08%)	48163 (82.05%)	46449.7 (82.02%)

Source: NCHD. *Health indicators of Mongolia*

As shown in Table 1, 82 percent of Mongolia’s healthcare workers are women⁴, which is a high figure compared to the international level. During the pandemic, the workload of the healthcare sector has multiplied, and their risk of infection has also increased.

Considering the ownership of property and assets Mongolian women prove,

4 Health indicators of Mongolia, National Center for Health Development., 2021

compared to men, twice less home ownership, three to six times less land ownership, and possess one and half times less other real estate in the country.

According to the National Statistics Office of Mongolia, by the end of 2021, of more than registered **147,000 enterprises 63%** (92,500) are men-led, and **37%** (54,000) are women-led businesses.

As of the end of 2021, the total amount of loans granted by the Small and Medium-sized Enterprise Development Fund is 5.6 trillion MNT, and 64% of the companies with outstanding loans in the fund are managed by men and **36% by women**. The majority of small and micro business owners are women, but only **one-third of SME loan recipients** are women-led enterprises.

In countries such as the United States of America and India, the unemployment rate for women during the Covid-19 pandemic was 5.7%, which is 1.8 times more vulnerable than that of men. Women make up **39% of employment globally**, but account for **54% of those who lose their jobs**. Female employment is declining faster than the average rate, which is evidence that sectors dominated by female workers are more affected by the pandemic.⁵

According to the National Statistics Office data, in the first half of 2022, the labor force participation rate in Mongolia's labor market is **52 percent for women** and **68 percent for men**. Nationally, the labor force participation rate is **above 60 percent**, which means that only **60 out of 100 people** are interested in working. In the meanwhile, women's interest in working is about **17 points lower than men's**, which has become a concerning issue.

According to the International Labor Organization, women are **three times more likely than men** to engage in unpaid work. Although the number of women with higher education in our country is high, their participation in the labor market is low, especially of those who are aged between 25 and 34, the number of female workers has been relatively decreased.

Comparing male and female employees in terms of salary, the average monthly salary of male employees is **1.6 million MNT**, while that of women is **1.3 million MNT** or 300 thousand MNT less (NSO).

5 Madgavkar, A., White, O., Krishnan, M., Mahajan, D., & Azcue, X. (2020, July 15). Covid-19 and gender equality: Countering the regressive effects. McKinsey & Company. from <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/covid-19-and-gender-equality-countering-the-regressive-effects>

The Covid-19 pandemic has exacerbated the health, social, economic and humanitarian crisis. Quantitative and qualitative studies conducted in the fields of health, education, social anxiety, and the labor market, indicate that this situation may deepen gender inequality.

QUANTITATIVE AND QUALITATIVE STUDY OUTCOMES:

How has the pandemic impacted gender equality in Mongolia?

I. Women and employment

The Covid-19 pandemic has had a greater negative impact on the social and economic lives of women compared to men.

Due to the pandemic, business owners have been in a difficult situation and the long lockdown has hit them hard, leading to operational disruption, layoffs, and even shutting down the business, while other sectors such as health and education have been facing major changes in a form of dramatic workload increase.

More than 70% of employees in the education sector of our country are women, and due to the transition from **classroom learning to online learning** during the pandemic the workload and costs of teachers have increased. The online learning format has entered the education system at all levels, including primary, secondary, and higher education. For teachers in secondary schools, the time spent preparing a particular lesson and the expenses due to the urgency of having smartphones, high-speed internet access, and laptops if necessary, have been increased.

According to the survey, 79 percent of female teachers and 60 percent of male teachers admitted that the workload and teaching expenses have increased significantly since the beginning of tele-education (online learning).⁶

The female teachers, participated in the "Research on the Impact of the Covid-19 Pandemic on the Socio-Economic Life of Girls and Women in Mongolia", who had taught in primary and middle schools for many years and had been used to classroom training, have mentioned difficulties such as long working hours, emotional stress and financial stress because they have never been familiar with online classes and appropriately trained and prepared in this regard. It was pointed out that the actual wage decreased during the pandemic because additional funds such as overtime pay for the

⁶ The results of the "Research on the Impact of the Covid-19 Pandemic on the Socio-Economic Life of Girls and Women in Mongolia" online survey conducted in November 2020, UNFPA, ADB, NCGE.

work at school and additional pay for being in charge of a class were stopped.

According to the results of the Asian Foundation's study⁷ "**COVID-19 Impact Assessment on Micro and Small-scale Women Business Enterprises⁸ in Mongolia**", most women-led businesses had to face supply chain disruption, drastic reduction of trade and production, and in some cases, they had to shut down their business permanently or temporarily and lay off employees.

Due to the disruption of business operations during the pandemic lockdown, the financial situation of women entrepreneurs has dramatically worsened. It is worth to mention that even before the pandemic, women entrepreneurs had a lack of financial resources and poor financing.

In our country, 80-90 percent of small and medium-sized businesses, such as household businesses, and market stalls, are owned by women. According to a survey conducted in June 2021, women are more likely to stop working during the pandemic than men. Among those who were employed before the pandemic, **42 percent of women** and **27 percent of men** stopped working, and more than 70 percent of women, who stopped working, said they did not have a job to return to, indicating that they were at risk of losing their jobs permanently.

The level of participation of women in the labor force in our country has been decreasing since 2006, and it has reached the lowest level, less than 50 percent⁹, during the pandemic period.

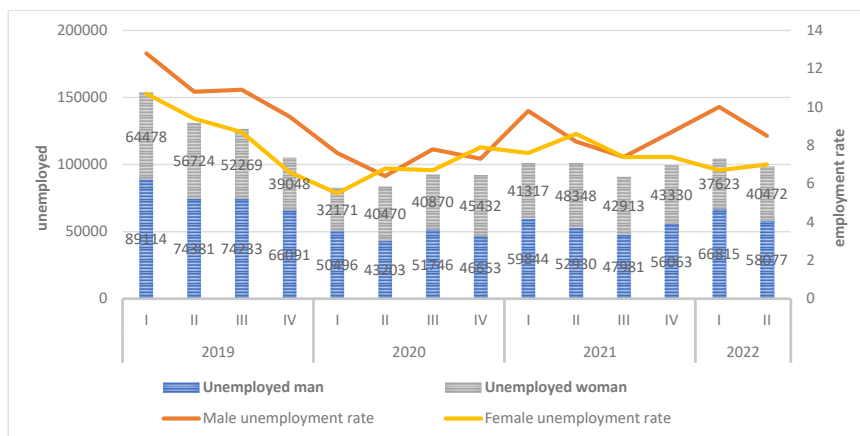
At the beginning of the lockdown, most employers offered more flexible terms to their female employees than their male counterparts, with one in four women enjoying the option to work from home or reduced hours. The measure gave women the advantage of taking care of their children, but on the other hand, by putting childcare on women's shoulders only, it has become a factor contributing to the deepening of traditional understandings of gender and gender inequality in society (UNFPA., 2020).

7 The survey was conducted between October 2020 and July 2021 by the Asia Foundation Mongolia's Women's Economic Empowerment project and the Independent Research Institute of Mongolia (IRIM), with support from the Government of Canada through Global Affairs Canada.

8 According to the Law on Support of Small, Medium Enterprises and Services, a business with an annual income of 300 million to 1 billion MNT and working capital of 10-50 people is called a "small business", while an enterprise with a working capital of up to 300 million MNT and up to 10 employees are called "micro-businesses".

9 Women's labor force participation rate drops to 49.9 percent in 2021 forecast (NSO)
https://www.1212.mn/mn/statistic/statcate/573055/table-view/DT_NS0_0400_018V1

Figure 1. **Unemployed people, unemployment rate (by gender)**

Source: NSO

In the third and fourth quarters of 2020 and the first and second quarters of 2021, the unemployment rate of women increased sharply due to strict lockdown and public health preparedness. In the fourth quarter of 2020, the unemployment rate of women increased by 1.3 percent from the same period last year, and the number of unemployed women increased by 16 percent. It reached a post-pandemic peak of 8.6 percent in the second quarter of 2021, indicating the vulnerability of women’s workplaces.

The continued economic hardship caused by the pandemic has resulted in fewer employers offering jobs with flexible work conditions to parents with young children. This is because employers no longer see flexible and remote work arrangements as an appropriate solution to maintain business operations during difficult economic times.

In 2019, Mongolian women spent an average of **4.5 hours a week on unpaid work**, which was more than twice as high as men, while during the pandemic, the time spent on unpaid work by women and the tasks performed increased even more, according to the National Statistical Office (NSO) study.

According to research conducted by the Asia Foundation and the Mongolian National Chamber of Commerce and Industry (MNCCI), the disruption and bankruptcy of women’s business activities during the pandemic has a negative effect on them financially and psychologically.

The fact that women’s participation in the labor market has decreased in the short and medium term, and their business income has reduced, resulting in business shutdown and bankruptcy, due to the pandemic lockdown and its negative economic consequences, has negatively affected their family relationships, and the number of women has risen, who have experienced domestic disputes and violence.

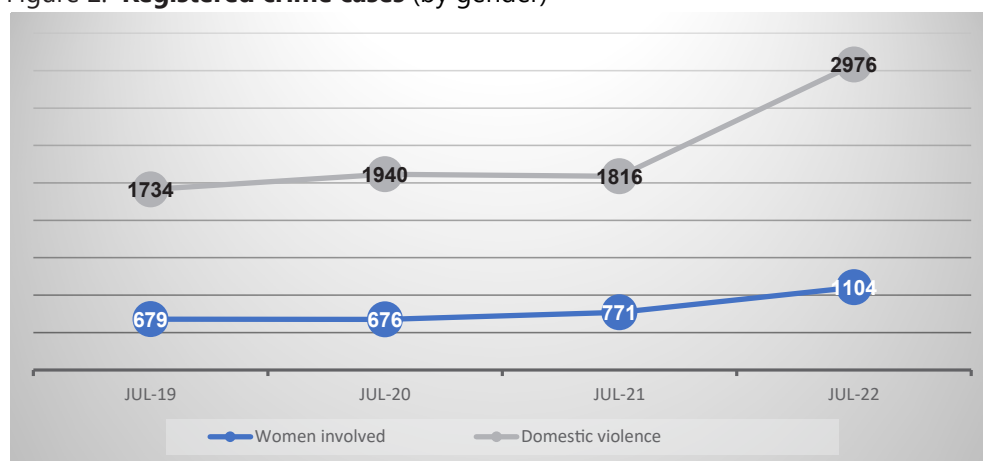
Furthermore, during the pandemic women’s and girls’ access to health services has decreased and maternal mortality has increased, which negatively affected gender equality.

II. Domestic violence and women

Due to economic crisis, social stress and lockdown, the wave of violence caused by gender inequality has increased in many countries of the world. As a result of the pandemic, **1 in 3 women have been subjected to domestic violence**, and the cost of the violation of their rights has been estimated at **\$1.5 trillion**.

In the past three years, the need for information and care about domestic violence has increased¹⁰ dramatically, and according to a study by the United Nations Population Fund (UNFPA), incidents of domestic violence have increased by **47 percent**. Lockdowns keep women under the control of their abusers for longer periods of time and limit their access to help, the study found¹¹.

Figure 2. **Registered crime cases** (by gender)

Source: NSO

10 “Domestic Violence: Statistical Review 2020”, GPO, NSO., 2021

11 ‘Covid-19 Situation Report’, United Nations Population Fund (UNFPA)., June, 2020, No. 1.

As of July 2022, the number of crimes committed due to domestic violence was 2976, an increase of **63.9 percent** compared to the same period of the previous year. In 2022, the number of crimes involving women has increased by **1.6 times** more than the average of the previous three years. This increased number is caused by the economic crisis, various problems women are facing in terms of quality of life and social environment after the pandemic.

As stated by the qualitative research and interview results of **“The Impact of the Covid-19 Pandemic on the Socio-Economic Life of Girls and Women in Mongolia 2020”**, cases of domestic violence, especially against children and women by co-habitants and male family members, have increased.

According to the **“Rapid Assessment Report of the Measures Taken Due to the Covid-19 Pandemic”** of the Ministry of Labor and Social Protection in partner with UNFPA, many men in the construction industry have not been able to work and their business has stopped due to the closure of the border and the delay of some construction materials imported from China during the pandemic. Staying at home without work or income due to this crisis was a major factor for domestic violence against women and children and for increased family stress.

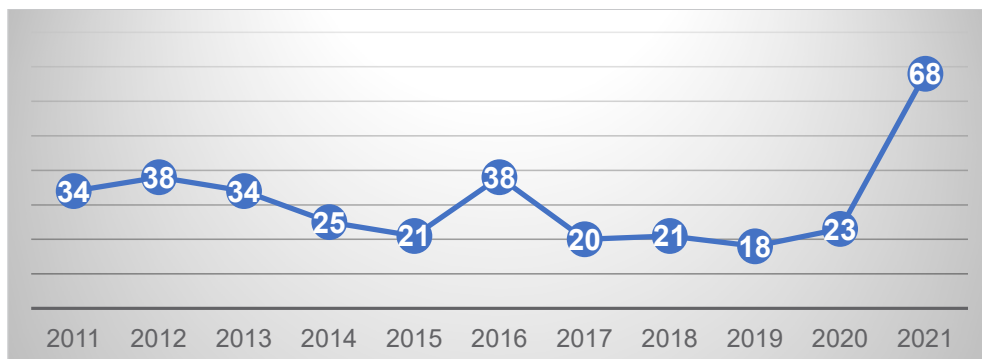
III. Maternal mortality

During the implementation of the Millennium Development Goals (MDGs) in 2000-2015, Mongolia became one of the 9 countries that successfully reduced the maternal mortality rate¹². However, as of the end of 2021, a total of **68 maternal deaths**¹³ were recorded, which is the highest number in the **last 10 years**.

12 “Analysis of gender situation in Mongolia, achievements, challenges and lessons from 2005 to Present”, NCGE., 2019

13 “The number of maternal deaths during pregnancy and at the time of delivery or within 42 days after delivery, regardless of the position and duration of pregnancy, due to causes related to pregnancy, childbirth and its management” (NSO).

Figure 3. **Maternal mortality, 2011-2021**

Source: NSO

According to UNFPA’s November 2020 “**Covid-19 Situation report**”, factors such as fear of coronavirus infection, avoidance of hospital visits, women’s family workload, neglect and domestic violence may have likely contributed to the increase in maternal mortality.

Not only in Mongolia, but all over the world, children and women’s access to health and social services has decreased by **20 percent** during the pandemic¹⁴. The lockdown has hindered the health care and services that citizens, especially children and women, had been receiving regularly¹⁵.

IV. Mental health

According to the sample study of School of Public Health, Mongolian National University of Medical Sciences “**Public Perceptions, Psychology, and Behavior during the Covid-19 Pandemic (2020)**”, 14 percent of the participants received psychological help before the coronavirus spread and 21 percent have received such services since the outbreak. As a result of the study, 66.5 percent of the respondents answered that they know how to support their psychological state, while 66.2 percent or 7 out of 10 people said that they need to learn how to support their own and others’ psychology. Comparing the above indicators by gender, **female participants answered that it is necessary to learn methods to support their own and others’ psychology**, which is higher than that of male participants.

14 “GLOBAL COVID-19 Mid-Term Situation Report”, UNICEF., Feb–July 2020, No 9.

15 “Covid-19 Situation Report”, United Nations Population Fund (UNFPA)., November 2020, No. 5.

Due to the lockdown and closure of schools and kindergartens, family members had to stay at home, causing a household crowding. Studies of family density have reported that women who live in a large member of households are more likely to suffer from depression than men, especially if they have young children¹⁶. In addition, most of the women who participated in the interview said that unpaid work at home affects women's mental health and puts them under psychological pressure.

Since the start of the pandemic lockdown, one parent of **two out of five families** had to take care of their child/children at home, and for **one out of three families** the childcare cost has increased. This type of burden affects single mothers more heavily, and among them, psychological frustration and stress caused by balancing family and work load have increased (UNFPA, 2020). The above factors have contributed to the increase of gender inequality in the society.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS:

What should be the policy approach?

Ensuring social, economic and political equality and equal participation of women is not only a goal of development, but also a real outcome. In order to intensify the economic development of Mongolia, the economic, social and political participation of women should be increased and supported.

First, the Covid-19 pandemic has negatively affected women's income, employment, health, anxiety, and access to education, and has exacerbated gender-based violence. Due to long-standing gender inequality, poor job protection and low wages for women, their participation rate in the labor force is lower than that of men in middle and low-middle income countries, including Mongolia.

According to the UN, the gender poverty ratio has reached **118 women for every 100 men**¹⁷ in 2021 due to the impact of the pandemic and the number of women could go up to **121 by 2030**. If the participation of women in the labor force in Mongolia could be increased to **65 percent**¹⁸, to the level of men, on the one hand, gender equality in households, businesses, and workplaces can be improved, and on

16 Wendy C. Regoeczi. 2008. Crowding in Context: An Examination of the Differential Responses of Men and Women to High-Density Living Environments.

17 UNFPA's Study, 2020

18 Women's labor participation rate is 52 percent (NSO., 2021) https://www.1212.mn/mn/statistic/statcate/573055/table-view/DT_NS0_0400_018V1

the other GDP per capita can be increased by **0.5 percent**.¹⁹

Second, during the Covid-19 pandemic, the business performance and income of women-led small and micro enterprises has significantly deteriorated compared to the pre-pandemic period. In addition, the burden of unpaid work for girls and women, the unequal division of labor, and the tendency to ignore and abuse vulnerable people as well as the violation of their rights have increased. Therefore, support and special programs for women entrepreneurs will not only help them overcome the stress and future risks related to the pandemic, but also help them to run a more sustainable business, protect their families, and increase their contribution to social and economic development, which is of a high significance for ensuring gender equality.

From the results of the discussion²⁰ on what needs to be done to increase the participation of women in economic development, **first**, creating a legal framework to support women entrepreneurs, **second**, improving the financial environment, **third**, supporting information technology, **fourth**, strengthening human resources and capacity, **fifth**, increasing the opportunity to be part of international projects, were prioritized.

Third, the shortage and interruption of health services during the pandemic have particularly affected socially and economically vulnerable people such as girls and women. The **social, economic, geographic, gender and ethnic differences** are main factors in health-related inequalities.

Fourth, in regard to international experience, the first step to reduce gender inequality is to define and implement policies and target programs based on relevant statistics **and gender-disaggregated data of business activities and service providers**. This is an important condition to eliminate differences and discrimination among the population, and to promote gender equality.

For instance, who is defined as a women entrepreneur in the national database? Is it a women-led enterprise, if the CEO of the company is a woman, or if the chairman of the board of directors is a woman? Furthermore, there are other questions about whether there can be any weakened criteria for comparing and equating the income of a female entrepreneurs. Also, gender-sensitive policies are needed for

19 Asian Development Bank Report, 2022 <https://www.adb.org/what-we-do/sectors/dt/knowledge>

20 MNCCI's study., <https://www.mongolchamber.mn/book/182022>

women entrepreneurs to obtain loans from banks and attract foreign and domestic investments.

Fifth, to ensure gender equality in developing countries such as Mongolia, it is particularly crucial to eliminate corruption and bureaucracy at the middle and lower levels of government institutions.

Finally, in 2022, the Government of Mongolia approved the “Cross-sectoral **Strategic Plan for Gender Equality (2022-2031)**” and has set the following 5 goals. These include: (1) Creating equal opportunities for girls, boys, men and women to live healthy, safe, and learn; (2) Promoting equal gender opportunities and gender participation in the economy; (3) Develop a framework for gender equality; (4) Increase women’s participation and leadership at decision-making levels; (5) Working to ensure gender equality in climate change mitigation and adaptation.

It is essential to successfully and consistently implement the above objectives of the cross-sectoral strategy for gender equality and to make efforts to reduce gender inequality.

BIBLIOGRAPHY:

1. **“Domestic Violence: Statistical Review 2020”**, NPA, NSO., 2021
2. **“Gender-Responsive Budgeting Guide 2020”**, MERIT., 2020
3. **“Gender statistics and basic research report”** Red Cross Society, NCGE., 2020
4. **“National Program on Gender Equality”**, Government of Mongolia., 2017-2021
5. **“The Law on Support of Small, Medium Enterprises and Services”**, Parliament of Mongolia., 2019
6. **“Analysis of gender situation in Mongolia, achievements, challenges and lessons learnt from 2005 to present”**, NCGE., 2019
7. **“Research on the Impact of the Covid-19 Pandemic on the Socio-Economic Life of Girls and Women in Mongolia”**, UNFPA, ADB, NCGE., 2020
8. **Health indicators of Mongolia**, National Center for Health Development., 2021
9. **“COVID-19 Impact Assessment on Micro and Small-scale Women Business Enterprises in Mongolia”**, Asia Foundation Mongolia’s Women’s Economic Empowerment project, Independent Research Institute of Mongolia, Global Affairs Canada., 2021
10. **“Covid-19 Situation Report”**, United Nations Population Fund (UNFPA)., June, November 2020, No. 1, 5.
11. **“Law on preventing and combating the coronavirus infection /covid-19/ pandemic and reducing the negative impact on society and economy”**., 2020

12. **"Sustainable Development Goals 2030"** Government of Mongolia., 2016
13. Covid-19 Data Repository by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at John Hopkins University Retrieved from: <https://github.com/CSSEGISandData/COVID-19>
14. **"GLOBAL COVID-19 Mid-Term Situation Report"**, UNICEF., Feb–July 2020, No 9
15. Madgavkar, A., White, O., Krishnan, M., Mahajan, D., & Azcue, X. (2020, July 15). **Covid-19 and gender equality: Countering the regressive effects**. McKinsey & Company. Retrieved from <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/covid-19-and-gender-equality-countering-the-regressive-effects>
16. **"Mongolia: Finance Sector Fact Sheet"**, ADB., 2022
17. **"Mongolia: Public Sector Management Fact Sheet"**, ADB., 2022
18. Wendy C. Regoeczi **"Crowding in Context: An Examination of the Differential Responses of Men and Women to High-Density Living Environments"**., 2008
19. Gender Inequality Index 2019. Retrieved from: https://www.undp.org/sites/g/files/zsk-gke326/files/migration/mn/HDR2020_Mongolia-Summary_English.pdf
20. Mongolia: Gender-Responsive Sector and Local Development Policies and Actions. Retrieved from: <https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/50093/50093-001-dp-ta-en.pdf>
21. Constitution of Mongolia. Retrieved from: <https://constitutions.unwomen.org/en/countries/asia/mongolia>
22. "Rapid Assessment Report of the Measures taken due to the Covid-19 pandemic", Ministry of Labor and Social Protection, UNFPA
23. Assessing the gendered employment impacts of COVID-19 and supporting a gender-responsive recovery., ILO. Retrieved from: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_778847.pdf

